

Список літератури

- Колесник О. С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури : монографія. Чернігів : РВВ ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2011. 312 с.
- Осовська І. М. Сучасний німецькомовний сімейний дискурс: ментальний і вербальний ресурс : монографія. Чернівці : РОДОВІД, 2014. 401 с.
- Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск : Белая Е. А., 2013. 307 с.
- Прохоров Ю. Е. К проблеме «концепта» и «концептосферы». Язык, сознание, коммуникация. М. : МАКС Пресс, 2005. № 30. С. 74–94.
- Руденко В. М. Математична статистика. К. : Центр учбової літератури, 2012. 304 с.
- Clausner T. C., Croft W. Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics*. 1999. Vol. 9, № 2. P. 1–31.
- Diuk C. G., Slezak D. F., Raskovsky I., Sigman M., Cecchi G. A. A quantitative philology of introspection. *Frontiers in integrative neuroscience*. 2012. Vol. 80. No. 6. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3449397/>. DOI: <https://doi.org/10.3389/fnint.2012.00080>.
- Talmy L. Foreword. *Methods in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, 2006. Pp. xi–xxi.
- Willems K. Intuition, introspection and observation in linguistic inquiry. *Language sciences*. 2012. Vol. 34. No. 6. Pp. 665–681. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2012.04.008>.
- Wilson F. Body, Mind and Self in Hume's Critical Realism. Walter de Gruyter, 2013. 512 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110327076>.

References

- Kolesnyk, O. S. (2011). *Mifologichniy prostir kriz pryзму movy i kultury: monographiia* [Mythological space through the prism of language and culture]. Chernigov: CHNPU.
- Osovska, I. M. (2013). *Suchasnyi nimetskomovnyi simeinyi dyskurs: mentalnyi i verbalnyi resurs* [Modern German Family Discourse: mental and verbal resources]. Chernivtsi: Rodovid.
- Pryhodko, A. M. (2013) *Konzepty i konzeptosistemy* [Concepts and conceptual systems]. Dnepropetrovsk: Belaia E.A.
- Prohorov, Y. E. (2005). *K probleme "kontseptu" i "konzeptosheru"* [To the question of "concept" and "conceptshere"]. *Yazyk, soznanie, komunikatsiia*. M.: MAKS Press, 74–94.
- Rudenko, V. M. (2012). *Matematychna statystyka* [Mathematic Statistics]. K.: Tsentri uchbovoi literatury..
- Clausner, T. C., Croft, W. (1999). Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics*. Vol. 9. № 2, 1–31.
- Diuk, C. G., Slezak, D. F., Raskovsky, I., Sigman, M., Cecchi, G. A. (2012). A quantitative philology of introspection. *Frontiers in integrative neuroscience*. Vol. 80. No. 6. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3449397/> DOI: <https://doi.org/10.3389/fnint.2012.00080/>.
- Talmy, L. (2006). Foreword. *Methods in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, xi–xxi.
- Willems, K. (2012). Intuition, introspection and observation in linguistic inquiry. *Language sciences*. Vol. 34. No. 6, 665–681. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2012.04.008/>.
- Wilson, F. (2013). *Body, Mind and Self in Hume's Critical Realism*. Walter de Gruyter. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110327076>.

УДК 811.112.2'42:316.776.23]25=161.2

TRANSLATION SPECIFICS OF MANIPULATIVE INFLUENCE IN GERMAN-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

Антоніна КОРОЛЬ, Вікторія ВОЛОЩУК

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

a.korol@chnu.edu.ua, voloshchuk.viktoriiia.ya@chnu.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-1576-0120, ORCID ID 0000-0002-3076-3979

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2021.831-832.123-135>

The paper presents the analysis of linguistic means of manipulative influence in the modern German-speaking discourse. Nowadays, the media remains an important and no less influential part of a society. Mass media is the main source of human consciousness formation and public opinion correction. The topic of the thesis is the peculiarities of the translation of means of manipulative influence in modern German-language media discourse. The object of scientific research is the media discourse of modern German-speaking media. The relevance of the study is determined by the need to identify and study the mechanisms of verbal influence in media discourse, as manipulation in discourse is one of the current problems of the modern linguistics. To reach the goal, the paper considers the functional direction of media discourse, highlights the linguistic specifics of manipulation tactics, and determines the basic methods of translation of means of manipulative influence. The subject of the research is a comparative analysis of the application of translation strategies and methods of translation of means of manipulative influence. Various methods were used in the research: analysis, synthesis, induction, deduction, pragmatic, discursive analysis, critical discourse analysis, comparison, descriptive method, classification analysis, comparative analysis of source text and translation, as well as contrastive translation analysis. The materials of the research are news reports from the website of the Embassy of the Federal Republic of Germany in Ukraine, the Embassy of Ukraine in the Federal Republic of Germany, the news site Deutsche Welle in German and Ukrainian. The scientific novelty of the obtained results is to highlight the features of modern German-speaking media discourse, the typology of translation transformations for the transmission of verbal means of manipulative influence in German-language texts and their practical application in translation studies. The study is based on the tactics of manipulation. The verbal plane is represented by a number of linguistic means implementing the tactics. Tactics of manipulation presuppose the use of the technique of appealing to expert opinion, dramatization of the situation with the help of numbers and emotionally-colored vocabulary, imposition of positive and negative facts in the message, as well as use of euphemisms. In our work, we presented definitions, identified the main features and the functions of media discourse and did the comprehensive analysis of the content, structure and lexical-syntactic content, as well as the transfer of these characteristics in translation.

Key words: media discourse, manipulative influence, translation strategies and techniques, equivalence, translation transformations.

Стаття присвячена дослідженню особливостей перекладу українською мовою засобів маніпулятивного впливу в німецькомовному медіа-дискурсі. Об'єктом дослідження обрано публіцистичний медіа-дискурс, матеріали якого поширені в інформаційних веб-джерелах. Серед завдань – проаналізувати мовно-стилістичні засоби маніпулятивного впливу в німецькомовному медіа-дискурсі за розробленою методикою та визначити основні стратегії і прийоми перекладу засобів маніпуляції українською мовою. В процесі проведення дослідження застосовувалися різні методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, прагматичний, дискурсивний аналіз, критичний дискурс-аналіз, зіставлення, описовий метод, класифікаційний аналіз, порівняльний аналіз вихідного тексту та перекладу, а також контрастивно-перекладацький аналіз. Матеріалом дослідження обрано новинні повідомлення з сайту Посольства Федеративної Республіки Німеччина в Україні, Посольства України у Федеративній Республіці Німеччина, сайт новин Deutsche Welle німецькою та українською мовами (загальний обсяг вибірки – 200 медіа-текстів). Домінуючими новинними медіа-текстами у вибірці стали повідомлення, присвячені темі пандемії коронавірусу COVID-19, що і досі є актуальною та обговорюваною в усьому світі. У ході пошуку ілюстративного матеріалу для наукової розвідки обрано критерії, за якими здійснювалася вибірка (змістове наповнення, мета повідомлення, структурні особливості). За допомогою аналізу такого типу проаналізовано структуру медіа-текстів за її комунікативними функціями. Крім того, розроблено схему контрастивно-перекладацького аналізу медіа-текстів маніпулятивного впливу в німецькомовному медіа-дискурсі. На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що не існує конкретного алгоритму чи встановленого зразку перекладу засобів маніпулятивного впливу. Аналіз репрезентантів

маніпулятивного впливу, що проводився на трьох рівнях, дозволив установити: 1) на граматико-синтаксичному рівні характерними засобами маніпуляції є синтаксичні та граматичні повтори, використання модальних дієслів, риторичних, метакомунікативних, сугестивних запитань; 2) засобами маніпулятивного впливу на лексико-семантичному рівні постають метафори, епітети, гіпербола, позитивно чи негативно конотативні слова, лексичні повтори, наростаюча градація (клімакс) з метою посилення емоційності повідомлення; 3) маніпуляції на фонографічному рівні здійснюються переважно за допомогою зміни розміру, кольору шрифту, тобто виключно у невербальній площині. Основними критеріями при перекладі засобів маніпулятивного впливу в медіа-дискурсі виступають функціональна відповідність та передача змісту. Перекладачі застосовують ряд перекладацьких трансформацій у комплексі. У випадках, де у реченнях вплив досягається за допомогою художніх образів, зокрема метафор, серед формальних трансформацій найбільш поширеною є еквівалентний переклад. У процесі контрастивно-перекладацького аналізу зафіксовано такі лексичні трансформації як додавання, конкретизація; серед граматичних трансформацій засобів маніпулятивного впливу – опущення та заміни. З огляду на функціональну відповідність, текст перекладу має містити передачу не тільки змістового навантаження усіх елементів медіа-тексту, але і правильне відтворення їхніх функцій. Перед перекладачем постає завдання пошуку таких виразних засобів, які би мали рівноцінне семантичне та стилістичне навантаження в оригіналі. Проаналізувавши переклади маніпулятивних засобів у німецькомовному медіа-дискурсі українською, можемо констатувати, що передача цільових функцій відтворюються в повному обсязі.

Ключові слова: медіа-дискурс, маніпулятивний вплив, стратегії і прийоми перекладу, еквівалентність, перекладацькі трансформації.

Вступ. Інтенсивний розвиток міжмовних контактів разом із процесами глобалізації, геополітичними змінами та проблемами міжнаціонального спілкування зумовлюють актуальність проведення мовознавчих досліджень, які спрямовані на вивчення інструментів вербального впливу в медіа-дискурсі, оскільки маніпуляція в дискурсі належить до перманентно актуальних проблем сучасної лінгвістики. Мас-медіа вважають основним джерелом формування масової свідомості та корегування суспільної думки.

На сьогоднішній день засоби масової інформації залишаються важливою та впливовою ланкою суспільного життя. Саме вони значною мірою зумовили третю технічну революцію – інформаційну. Медіа-дискурс належить до найпоширенішого типу дискурсу, який проникає у всі типи інституціональної та повсякденної комунікації. Цей термін тлумачимо за М. Желтухіною (2004, с. 132) як "зв'язний вербальний або невербальний, усний чи письмовий текст разом із прагматичними, психологічними, соціокультурними факторами, що виражений за допомогою медіа-засобів".

Проблематикою структури медіа-дискурсу, його типологією та методами дослідження займалися такі лінгвісти, психолінгвісти, теоретики мас-медіа, як А. Белл, С. Бернштейн, Т. А. Ван Дейк, Дж. Гербнер, Т. Добросклонська, В. Костомарова, І. Лисакова, М. Монтгомері, Г. Солганик, С. Тресков, Р. Фаулер, Н. Фейерклаф.

В Україні ці питання висвітлені в працях Ф. Бацевича (2004), Є. Коваленко, Н. Лютянської (2017), О. Свінціцької (2014), О. Поліщук (2019) та ін. Однак відмінні характеристики медійного дискурсу, зокрема, тактика маніпулювання, потребують подальшого з'ясування.

Метою нашої наукової розвідки є аналіз застосування перекладацьких стратегій та методів перекладу засобів маніпулятивного впливу в німецькомовному медіа-дискурсі. *Об'єктом* дослідження ми обрали публіцистичний медіа-дискурс, матеріали якого поширені у інформаційних веб-джерелах. Серед *завдань* – проаналізувати мовно-стилістичні засоби маніпулятивного впливу в німецькомовному медіа-дискурсі за розробленою схемою; визначити основні стратегії та прийоми перекладу засобів маніпуляції.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонауковий принцип антропоцентризму, згідно з яким фігурантом в усіх напрямках діяльності людини стає суб'єктний чинник.

На першому, аналітико-критичному етапі ми здійснили огляд наукових праць, зважаючи на галузеву спрямованість, проаналізували поняття медіа-дискурс, зокрема його поліаспектність у визначенні та дослідженні шляхом застосування загальнонаукових методів *аналізу, синтезу, дедукції, індукції, конкретизації, зіставлення*. Використання *дискурсивного аналізу* уможливило дослідження взаємозв'язків між мовним кодом та рядом чинників, таких як культурний, когнітивний, психологічний тощо. Разом з тим, ми з'ясували, що комунікативна варіативність у перекладі дискурсивних маркерів зумовлена двома факторами – мовним та ситуаційним. Другий фактор дозволяє перекладачам виділяти в ньому різноманітні наміри мовця та відтворювати їх у перекладі за допомогою різних способів.

Другий етап, тактико-стратегічний, зумовив використання парадигматичних методів – *зіставлення, описового та класифікаційного аналізу*. Згідно з іллокутивною метою, потребами та інтенціями адресата, ми виокремили тактику впливу на цільову аудиторію та виявили вербальні засоби, за допомогою яких вона реалізується. Аби з'ясувати комунікативні інтенції, а саме розглянути закономірності учасників медіа-дискурсу у комунікативній діяльності, їхні зв'язки, комунікативну ситуацію та сам контекст, використано *прагматичний аналіз*. *Функціонально-стилістичний аналіз* дозволив нам визначити, яку роль відіграють лексичні, граматичні та стилістичні засоби у розгортанні тактики маніпулювання у межах досліджуваного медіа-дискурсу.

На третьому етапі основним став *порівняльний аналіз перекладу*, який уможливив з'ясування способів подолання труднощів в процесі перекладу, зважаючи на специфіку вихідної та цільової мов. Не менш суттєвим став і *контрастивно-перекладацький аналіз*, що є основним методом зіставлення тексту оригіналу та тексту перекладу. У такий спосіб, усі перелічені методологічні підходи сприяли комплексному аналізу об'єкта нашого дослідження.

Результати та обговорення.

1. Матеріал дослідження, критерії відбору та схема аналізу медіа-текстів. У дослідженні ми обрали для аналізу письмовий публіцистичний медіа-дискурс, матеріали якого поширені в інформаційних веб-джерелах. До основних джерел, якими ми послуговувались для пошуку інформації, аби зробити вибірку, належать веб-сайти Посольства Федеративної Республіки Німеччина в Україні, Посольства України у Федеративній Республіці Німеччина, а також періодичне

веб-видання Deutsche Welle, які виконують апелятивну, референційну функції та надають актуальний матеріал німецькою та українською мовами.

Важливим фактором у ході пошуку ілюстративного матеріалу для наукової розвідки, а саме медіа-текстів, де реалізується тактика маніпулювання, були відібрані критерії, за якими здійснювалася вибірка: 1) актуальність новин, тобто відповідність даному часовому етапу, адже тема дослідження зумовлює аналіз саме в сучасному німецькомовному медіа-дискурсі, а також нас цікавила актуальна тематика та актуальні методи її передачі у процесі перекладу; 2) наявність перекладу, що стало чи не ключовим у відборі, адже основним об'єктом наукового дослідження є саме аналіз перекладу мовних засобів маніпулятивного впливу, їхніх особливостей та проблем; 3) відповідність рисам медіа-дискурсу, а саме груповій кореляції, коли автор поділяє погляди своєї групи; гласності, де орієнтація зосереджена на масового адресата; орієнтації на розряд, коли створюється конфлікт з наступним його обговоренням; постановочній та масовій орієнтації, де вплив здійснюється на кілька груп одночасно; 4) функціональне спрямування, а саме відображення двох основних функцій: інформаційної (референційної) та маніпулятивної (апелятивної).

Наступним етапом нашого дослідження було випрацювання загальної схеми аналізу відбраного ілюстративного матеріалу. Ми виділили такі три, на нашу думку, основні моменти: 1) змістове наповнення повідомлення (хто є адресатом та на кого зорієнтоване мовлення, тобто хто виступає адресантом); 2) мета повідомлення (яку функцію виконує текст, нас цікавили як основні – інформативна та апелятивна, так і другорядні – фатична, експресивна); 3) структурні особливості (лексико-синтаксичне наповнення повідомлення).

2. *Аналіз змісту, структури та лексико-синтаксичної наповненості медіа-текстів.* Новинні медіа-тексти, присвячені COVID-19, були домінуючими в нашій вибірці, адже тема пандемії коронавірусу є досі актуальною та обговорюваною в усьому світі.

Розглянемо до прикладу статтю з сайту Deutsche Welle CORONA-IMPfstoff LAUT BIONTECH UND PFIZER ZU 90 PROZENT WIRKSAM:

Die erste Zwischenanalyse einer Phase-3-Studie zeigt eine hohe Wirksamkeit und keine schwerwiegenden Nebenwirkungen bei dem Impfstoff-Kandidaten. Eine Impfstoff-Zulassung soll bereits kommende Woche beantragt werden. Zwar liegen noch keine Primärdaten vor und es hat auch noch keine Überprüfung durch eine Peer-Review-Publikation gegeben, aber diese Pressemitteilung des Mainzer Impfstoff-Herstellers Biontech und Pfizer macht Hoffnung: Ihr Impfstoffkandidat BNT162b2 erwies sich in der ersten Zwischenanalyse als mehr als 90 Prozent wirksam im Schutz vor COVID-19-Erkrankung und es wurden auch keine schwerwiegenden Nebenwirkungen beobachtet. Gesammelt wurden die Daten von einem externen, unabhängigen Data Monitoring Committee (DMC) im Rahmen der laufenden Phase-3-Studie, an der bislang insgesamt 43.538 Probanden in verschiedenen Ländern teilnahmen. Die eine Hälfte bekam den mRNA-Impfstoff, die andere Hälfte erhielt ein Placebo. Das DMC habe "keine ernsthaften Sicherheitsbedenken" gemeldet und empfehle, dass die Studie wie geplant mit der Erhebung zusätzlicher Sicherheits- und Wirksamkeitsdaten fortgeführt wird. Für die dritte Novemberwoche ist bereits die

Einreichung eines Antrags zur Notfallzulassung (Emergency Use Authorization - EUA) bei der US-amerikanischen Arzneimittelbehörde FDA (Food and Drug Administration) geplant. Die Hoffnung auf einen baldigen Corona-Impfstoff sorgte auch an den Aktienmärkten für ein Kursfeuerwerk: Der deutsche Aktienindex Dax stieg plötzlich um mehr als 600 Punkte, die Aktie des Mainzer Unternehmens Biontech legte um mehr als 26 Prozent zu. Zwar handelt es sich erst um eine Zwischenanalyse, aber Biontech und Pfizer sind damit die weltweit ersten Unternehmen, die erfolgreiche Daten aus der für eine Zulassung entscheidenden Studie mit einem Corona-Impfstoff vorgelegt haben.

У процесі аналізу наведеного уривку, встановлено наступні аспекти:

1. Змістове наповнення: головною темою виступає вакцина від COVID-19. Мовець – німецьке інформаційне агентство DPA (Deutsche Presse-Agentur). Реципієнти: німецькі та українські громадяни, а також, імовірно, американська сторона.

2. Релевантними функціями виступає інформаційна – повідомлення про те, що спільно розроблена вакцина німецькою біотехнологічною компанією BioNTech і американською фармацевтичною компанією Pfizer показує високу ефективність; маніпулятивна – дієвість понад 90 відсотків та відсутність серйозних загроз (*hohe Wirksamkeit und keine schwerwiegenden Nebenwirkungen*), 43 тисяч осіб, які взяли участь у третій фазі випробування (*bislang insgesamt 43.538 Probanden in verschiedenen Ländern teilnahmen*) – всі ці послання закладають в головах думку, що вакцинуватися цілком безпечно та ще й дієво, адже провідні гіганти запевняють нас в цьому. Іншим засобом маніпуляції є взаємозалежні факти, як от, якщо вакцина така ефективна та без шкідливих побічних дій, то ціна на акції на фондовому ринку зросла в кілька разів: *Der deutsche Aktienindex Dax stieg plötzlich um mehr als 600 Punkte, die Aktie des Mainzer Unternehmens Biontech legte um mehr als 26 Prozent zu*. І відповідно до інформації, що акції ростуть, розробники спровокували думку в масах «вакцина ефективна – треба брати». Про це свідчить навіть те, що Німецька BioNTech та американська Pfizer уклали угоду з ЄС на постачання до 300 млн доз проти COVID-19, як повідомляє «Укрінформ». Та й загалом експертна думка відіграла суттєвий вплив своїми заявами.

3. Структурні особливості: текст наповнений термінологічною лексикою (*Probanden, Corona-Impfstoff, mRNA-Impfstoff, Placebo*), власними назвами (*BioNTech, Pfizer, Aktienindex Dax, Phase-3-Studie*), абрєвіатурами (*DMC, FDA, EUA*). Також помітними є насиченість новини складнопідрядними інформативними неокличними реченнями, які також є двоскладними, повними, та поширеними, ускладненими уточнюючими членами речення зі зворотним порядком слів, що є характерними факторами для ділового стилю в публіцистиці.

Розглянемо ще один уривок з коментаря DONALD TRUMP IST CORONA-POSITIV – DIE WIRKLICHKEIT SCHLÄGT ZURÜCK, опублікованого на сайті Deutsche Welle:

Er trägt demonstrativ fast nie eine Maske und hat die Gefahr von COVID-19 kleingeredet. Nun ist US-Präsident Trump selbst infiziert und damit wird sein Umgang mit der Pandemie auch die Wahl bestimmen, meint Ines Pohl. Nun hat es ihn also selbst

erwischt. Monatelang hat Donald Trump die Gefahren von COVID-19 heruntergespielt, hat sich lustig gemacht über die Menschen, die sich mit Masken zu schützen versuchen, hat die potenziell tödliche Erkrankung zu einer Erfindung der Demokraten erklärt und behauptet, dass alles nicht so schlimm sei. Auch wenn so kurz nach Bekanntwerden der positiven Diagnose noch nicht abzusehen ist, ob und wie schwer der 74-Jährige erkranken wird, sind die Auswirkungen auf die politische Kampagne so kurz vor der Wahl klar: Sie sind desaströs. Alle Versuche, vom eigenen Versagen abzulenken, die Tatsache herunterzuspielen, dass es keinen einheitlichen nationalen Plan gibt, um die Menschen zu schützen, dass Gouverneure allein gelassen wurden und mittlerweile über 200.000 Amerikanerinnen und Amerikaner an dem Virus gestorben sind, sind ab sofort hinfällig. Die Wirklichkeit hat das Lügengebilde des Präsidenten zerschlagen. Es wird ihm und seinem Stab nicht mehr gelingen, Nebelkerzen zu zünden, die gewaltsamen Ausschreitungen in manchen Städten als gefährlicher darzustellen als die Tatsache, dass 1000 Amerikaner täglich an dem Virus sterben. Mit aller Macht und ohne Rücksicht auf Verluste hat Donald Trump versucht, die Wirtschaft noch vor dem Wahltag wieder einigermaßen auf Trab zu bringen. Auch dieser Plan ist mit dieser Diagnose hinfällig. Selbst die größten Corona-Leugner werden nun nicht mehr umhinkommen zuzugeben, dass das Virus hochgradig ansteckend ist - wenn es sogar den starken Mann im Weißen Haus erwischen kann. Von einer Normalisierung, auf die Trump so dringend gehofft hat, ist das Land an diesem 2. Oktober weiter entfernt denn je.

Аналіз уривка дає змогу зафіксувати такі істотні моменти:

1. Зміст: в центрі повідомлення – позитивний тест на COVID-19 у головного опонента пандемії – легітимного на час публікації коментаря президента США Дональда Трампа. Комунікативне повідомлення призначене для німецької, американської, української аудиторії. Мовець – головний шеф-редактор Deutsche Welle Інес Поль.

2. Основна мета полягає в інформуванні читачів, що вірус підступніший, і навіть вражає тих, хто заперечував факт його існування загалом. Зрозуміло, що інформативна функція переважає, проте, на нашу думку, головний акцент іде на експресивну функцію, все ж таки, адресат висловлює критичну думку щодо ставлення Дональда Трампа до чинної ситуації в світі. Президент відкрито применшував небезпеку, насміхався з носіння масок, стверджував, що вірус – це вигадка демократів. Маніпулятивний вплив ховається за оцінним судженням мовця – наслідки новини для передвиборчої кампанії катастрофічні (*Sie sind desaströs*), попри втрати президент «альтернативних фактів» спрямував всю свою політичну силу аби перезапустити економіку, та, дізнавшись про діагноз, можна забути про ці плани (*Auch dieser Plan ist mit dieser Diagnose hinfällig*). Драматизація повідомлення завдяки числам (*über 200.000 Amerikanerinnen und Amerikaner an dem Virus gestorben sind* – загальна чисельність смертності громадян США; *1000 Amerikaner täglich an dem Virus sterben* – кількість хворих, які помирають щодня).

3. Що стосується лексико-синтаксичного аналізу, то спершу, розглянемо синтаксичний рівень. Можемо виділити характерні особливості, такі як складнопідрядні речення, інформативні, двоскладні, повні, поширені, зі

зворотнім порядком слів – все це притаманно публіцистиці. З погляду на лексику тут значно цікавіше спостерігати за вживанням метафор та їх перекладом: *Die Wirklichkeit hat das Lügengebilde des Präsidenten zerschlagen* – реальність зруйнувала брехню президента (*реальність зруйнувала картковий будиночок президентської брехні*); *Nebelkerzen zu zünden* – дослівно «запалювати димову шашку» (у перекладі на Deutsche Welle – *напускати димову завісу*); *auf Trab zu bringen* – в дослівному перекладі *надати імпульс*, у статті переклад українською – *перезапустити*. Під метафоричним образом сильного чоловіка у Білому Домі (*den starken Mann im Weißen Haus*) постає Дональд Трамп. Виділимо також застосування емоційно-зabarвлених епітетів *hochgradig, desaströs*.

У такий спосіб, за встановленим зразком, а саме трьома критеріями – змістове наповнення, мета промови та структурні особливості – ми робили вибірку та загальний аналіз новинних повідомлень на матеріалі дослідження з веб-джерел, враховуючи актуальність та гостроту питань.

3. *Аналіз перекладу засобів маніпулятивного впливу в німецькомовному медіа-дискурсі.* Основним завданням перекладача та не менш важливим, аніж в автора, є передача та збереження апелятивної функції в медіа-тексті маніпулятивного характеру. Перекладачам потрібно не тільки передати зміст, повноту повідомлення, а ще й взяти до уваги культурні або традиційно зумовлені особливості цільової мови. Можливість передачі атмосфери повідомлення, відтворення емоцій та почуттів, пробудження їх в читачів відіграє чималу роль у процесі здійснення перекладу. Задля ефективною передачею маніпулятивного впливу автор та перекладач застосовують цілий арсенал лінгвістичних та психологічних прийомів.

У розумінні К. Норд (2011, с. 117), перекладацькі проблеми – це "завдання, які мають бути вирішені при трансформації тексту оригіналу у текст перекладу, який призначений для певної цільової функції. Перекладацькі проблеми можуть виникати внаслідок різних факторів та компонентів перекладацького процесу". Таким чином, при перекладі застосовуються різноманітні трансформації, вибір яких залежить від специфіки висловлювання та задля вирішення основної функції. Німецька дослідниця виділяє такі проблеми перекладу як: проблеми, пов'язані з текстом оригіналу (індивідуальний стиль автора, гра мови), культурні або традиційно зумовлені проблеми перекладу, мовні проблеми перекладу та прагматичні проблеми перекладу. Перекладач мусить, перш за все, вірно інтерпретувати вихідний текст, а вже потім шукати засоби мови аби передати функцію вихідної інформації, його прагматику та емоційність у цільову мову.

При перекладі перекладач може посилити, послабити або адекватно передати маніпулятивний потенціал висловлювань. Заувага до процесу перекладу полягає в тому, що під час перекладу існує ризик створити подвійну маніпуляцію, тобто, з одного боку, зберегти прийоми техніки маніпулювання в оригіналі, а з іншого боку, створити нові у тексті цільовою мовою. Розглянемо детальніше способи перекладу різних засобів маніпулятивного впливу.

До найважливішої частини статті належить заголовки – це перше, з чим користувачі інтернету знайомляться через соціальні мережі, новинну стрічку або через пошукову систему. Метою заголовка є не тільки повідомлення інформації і

визначення загальної орієнтації, а й привернення уваги реципієнтів до найбільш важливої і цікавої частини повідомлення. Наприклад, у статті, опублікованій веб-джерелом Deutsche Welle під заголовком VIROLOGE STREECK ENTKRÄFTET VERSCHWÖRUNGSTHEORIEN, де основний акцент лягає на слово „*die Verschwörungstheorie*“ («*теорія змови*»), одразу приваблює читачів дізнатись, про що ж йдеться в статті та які інспірації спростовуються. Українською цей заголовок перекладено методом адаптації та лексичної заміни як: НІМЕЦЬКИЙ ВІРУСОЛОГ РОЗВІНЧУЄ МІФИ ПРО КОРОНАВІРУС. Тобто, «*теорія змови*» перекладено як «*міф*», що в принципі передає основний зміст – твердження, які не мають доказів.

Репортаж журналістки Deutsche Welle CORONA: KEINE MASKE? 150 EURO STRAFE!, починаючи із заголовку, наповнений засобами, які несуть вплив на читача. На фонографічному та граматико-синтаксичному рівні – вживання запитання та окличного речення з розділовими знаками, на лексичному – застосування розмовного скорочення слова коронавірус „*Corona*“, усе це разом несе маніпулятивний посил залякування. У цільовій мові перекладач застосував метод лексичного додавання, лексичної заміни та упущення – замість німецького штраф „*Strafe*“ вжито дієслово в наказовому способі «*плати*» – БЕЗ МАСКИ? ПЛАТИ 150 ЄВРО! ЯК У НІМЕЧЧИНІ КОНТРОЛЮЮТЬ КАРАНТИННІ ЗАХОДИ. На функціональному рівні перекладу досягнуто тієї ж емоції, що і у вихідному тексті. Передача інформативної та маніпулятивної функції досягнута поєднанням різних способів: дослівного перекладу АТ (*Keine Maske? – ЗТ: Без маски?*), розширення повідомлення («*Як у Німеччині контролюють карантинні заходи*»); упущення слова „*Corona*“ та лексичної заміни (іменника на дієслово).

Далі по тексті помічаємо застосування гіперболізації, яка має маніпулятивну інтенцію спонукати читачів виконувати обов’язок: „*Innerhalb von zwei Stunden haben die Kontrolleure 150 Bußgelder verhängt*“. Українською застосовано прийом адаптації, слово „*Bußgelder*“, тобто ті, на кого накладений штраф, перекладено як «*порушники*», опущення – випущено слово контролер „*Kontrolleure*“, додавання словосполучення «*на станції*» – «*За дві години контролю на станції оштрафували понад 150 порушників*».

Дональд Трамп висловився не на користь головного інфекціоніста США Ентоні Фаучі, про це йдеться у статті від Deutsche Welle MEDIEN: TRUMP NENNT FAUCI EINE "KATASTROPHE". Використовуючи у своїх висловлюваннях слова на кшталт «*бомба*» чи «*катастрофа*», які мають негативну конотацію, цим самим впливаючи на широкі маси, формуючи негативне оцінне ставлення щодо самої особистості та його дій, висловлювань: "*Wenn er im Fernsehen auftritt, gibt es immer eine Bombe, aber es gibt eine größere Bombe, wenn man ihn feuert. Der Typ ist eine Katastrophe*". Переклад цієї статті українською є реферативним, тобто передана тільки основна частина. Цей вислів перекладено таким чином, що основний посил маніпулятивної функції зберігся – "*Щоразу, коли він з'являється на телебаченні, то це завжди виявляється такою собі шкідливою бомбою. Але якщо звільнити його, то бомба виявиться ще потужнішою*", – зазначив Трамп»; «...президент США назвав "*катастрофою*" доктора Ентоні Фаучі...».

У виданні Politico президент США цілком не політкоректно застосовує двічі в своєму висловлюванні слово «*idiot*», що означає найглибшу ступінь розумової відсталості. Він заявляє, що усі втомились чути про коронавірус. „*Und Trump habe demnach vor seinen Getreuen ergänzt: "Die Leute haben es satt, Fauci und diese Idioten zu hören, all diese Idioten, die Fehler gemacht haben."*“. Українською пряма мова Дональда Трампа передана так: „*Люди втомилися від COVID. Вони кажуть: робіть що завгодно, тільки залиште нас у спокої. Люди втомилися слухати Фаучі і всіх цих ідіотів*“. Тобто фразу „*Die Leute haben es satt*“ перекладено не дослівно як «люди уже ситі цим», а застосовано прийом конкретизації «*Люди втомилися від COVID*». Також застосовано лексичне упущення „*all diese Idioten, die Fehler gemacht haben*“. Саме веб-видання Deutsche Welle застосовує іронію, називаючи працівників передвиборчого штабу Дональда Трампа – „*seinen Getreuen*“, тобто «*вірними слугами*». Але, як ми бачимо, в українському варіанті це також випущено.

Лексичні повторення також мають маніпулятивний потенціал. У статті під назвою PANDEMIE UND PARLAMENTE: HÖHLT CORONA DIE DEMOKRATIE AUS? уже з перших рядків застосовано такий засіб як повтор смислової одиниці „*immer*“ – „*Immer neue Gesetze, immer mehr Einschränkungen*“. У тексті цільовою мовою збережено функціональність шляхом застосування того ж лексичного повтору шляхом заміни: «*Нові закони, нові обмеження*».

У випадках, де у реченнях вплив досягається за допомогою художніх образів, зокрема метафор, серед формальних трансформацій найбільш поширеною є еквівалентний переклад. Так, у коментарі Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби: „*Der Außenminister der Ukraine besteht darauf, dass die annektierte Halbinsel ein „schwarzes Loch“ in Fragen der Einhaltung der Menschenrechte sei*“ вжито метафору „*schwarzes Loch*“, як позначення об’єкта, з якого не може вирватись назовні ані частинка, ані світло. Для передачі застосовано еквівалентний переклад: «*...анексований півострів залишається «чорною дірою», що стосується питань дотримання прав людини*». З метою посилення емоційності часто використовують градацію. Клімакс (наростаюча градація) так само налаштовує на негативний ритм: „*Seiner Meinung nach sei es zweifelhaft, den „Grad der Zufriedenheit bestimmter Menschen zu messen, wenn andere Leute entführt, verhaftet oder getötet werden*“. Еквівалентний переклад був застосований при передачі градації українською: «*На його думку, сумнівно вимірювати щастя одних в той час, коли інших в Криму викрадають, садять до в’язниці або вбивають*».

Розглянемо ще один приклад вживання метафори в інтерв’ю для німецької газети „Bild“: DAS IST EIN STACHEL IM FLEISCH“, MEINTE MAAS. У такий спосіб міністр закордонних справ Німеччини Хайко Маас характеризує війну між Росією та Україною, вказуючи, що це проблема, яка нагнітається та глибоко укорінена. Перекладач Deutsche Welle знов вдався до еквівалентного перекладу, проте, використав не український відповідник «*скалка*», а русизм «*заноза*»: «*Це як заноза в тілі – вважає Г. Маас*».

Ще одним репрезентантом виступає метафора „*am Kochen halten*“ – «*кип’ятити*». Критично-оцінне твердження про Володимира Путіна, який, за

словами скептиків у Федеральному уряді Німеччини, не зацікавлений у вирішенні «конфлікту» на Сході України: „*Er wolle den Konflikt am Kochen halten, um eine Stabilisierung der Ukraine samt EU-Beitritt zu verhindern*“ перекладено українською – «Він хоче тримати його у стані кипіння, щоб перешкодити стабілізації ситуації в Україні та її вступу до ЄС» за допомогою дослівного еквівалентного перекладу.

У цій же статті ZWISCHEN PUTIN UND DEM VIRUS, опублікованій в німецькій газеті Berliner Morgenpost застосовано метафору «*Oasen des Friedens*»: «*Bis vor Kurzem gab es im Krieg in der Ostukraine kleine Oasen des Friedens*». Взагалі, в переносному значенні слово «оазис» означає «відрадний виняток на загальному фоні», тобто в цьому слові закладено позитивну конотацію, як те, що приносить втіху, розраду. В цьому реченні ми розуміємо цю метафору як невеликі місця, де панував мир. Дослівний переклад застосовано в прикладі українською мовою: «Донедавна у війні на сході України були невеликі оазиси миру».

Висновки. Не зважаючи на різноманітність видів текстів у медіа-дискурсі, можемо підсумувати, що всі вони мають ряд спільних рис: тексти новин відображають соціальну реальність, специфічне бачення журналіста, створюються відповідно до каналу комунікації та підпорядковуються професійним критеріям.

Аналіз репрезентантів маніпулятивного впливу, що проводився нами на трьох рівнях, дозволив установити: 1) на граматико-синтаксичному рівні характерними засобами маніпуляції є синтаксичні та граматичні повтори, використання модальних дієслів, риторичних, метакомунікативних, сугестивних запитань; 2) засобами маніпулятивного впливу на лексико-семантичному рівні постають метафори, епітети, гіпербола, позитивно чи негативно конотативні слова, лексичні повтори, наростаюча градація (клімакс) з метою посилення емоційності повідомлення; 3) маніпуляції на фонографічному рівні здійснюються переважно за допомогою зміни розміру, кольору шрифту, тобто виключно у невербальній площині.

Основними критеріями при перекладі засобів маніпулятивного впливу в медіа-дискурсі виступають функціональна відповідність та передача змісту. Перекладачі застосовують ряд перекладацьких трансформацій у комплексі. У випадках, де у реченнях вплив досягається за допомогою художніх образів, зокрема метафор, серед формальних трансформацій найбільш поширеною є еквівалентний переклад. У процесі контрастивно-перекладацького аналізу зафіксовано такі лексичні трансформації як додавання, конкретизація; серед граматичних трансформацій засобів маніпулятивного впливу – опущення та заміни. З огляду на функціональну відповідність, текст перекладу має містити передачу не тільки змістового навантаження усіх елементів медіа-тексту, але і правильне відтворення їхніх функцій. Перед перекладачем постає завдання пошуку таких виразних засобів, які би мали рівноцінне семантичне та стилістичне навантаження в оригіналі.

Проаналізувавши переклади маніпулятивних засобів у німецькомовному медіа-дискурсі українською, можемо констатувати, що передача цільових функцій відтворюються в повному обсязі.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо поглиблення вивчення застосування маніпулятивних технологій у комерційній рекламі як різновиді масової комунікації на матеріалі перекладів німецькомовних рекламних слоганів, роликів, буклетів, брошур, проспектів тощо.

Список літератури

- Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 344 с.
- Голубовська І. О., Левко О. В., Поліщук А. С. Маніпулятивний дискурс як інституціональний: сучасність vs античність. *Мовознавство*, 2019, № 1. С. 9–30.
- Желтухина М. Р. Специфика речевого воздействия тропов в языке СМИ : дис. ... д-ра филол. наук. М. 2004. С. 132.
- Лютянська Н. І. Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. Серія : Філологічні науки. Ніжин, 2014. Кн. 2. С. 136–141.
- Лютянська Н. І. Мовні засоби вербалізації етноцентричної інформації в англomовному мас-медійному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2017. Випуск 31. Т. 2. С. 158–160.
- Свінцицька О. І. Естетичний дискурс сучасних мас-медійних текстів. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 56. С. 52–56.
- Филлипс Л. Дискурс-анализ. Теория и метод. Х. : Гуманитарный Центр, 2004. 352 с.
- Nord C. Funktionsgerechtigkeit und Loyalität: Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens. Frank & Timme GmbH, 2011. 331 S.

References

- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kiev: Akademiia.
- Holubovska, I. O., Levko, O. V., Polishchuk, A. S. (2019). *Manipulyatyvnyi diskurs yak instytutsionalnyi: suchasnist vs antychnist* [Manipulative discourse as institutional: modernity vs antiquity]. *Movoznavstvo*, № 1, 9–30.
- Zheltukhina, M. R. (2003). *Spetsyfyka rechevoho vozdeistvyia tropov v yazyke SMY*: dys. d-ra fylol. nauk [Specificity of the speech impact of tropes in the language of the media]. Moscow.
- Liutianska, N. I. (2014). Mas-mediinyi diskurs: typolohichni ta strukturno-orhanizatsiini osoblyvosti [Mass media discourse: typological and structural-organizational features] *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia*. Serii: Filolohichni nauky. Nizhyn, Kn. 2, 136–141.
- Liutianska, N. I. (2017). Movni zasoby verbalizatsii etnotsentrychnoi informatsii v anhlomovnomu mas-mediinomu diskursi [Linguistic means of verbalization of ethnocentric information in English-language mass discourse]. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Filolohiia. Vypusk 31. T. 2, 158–160.
- Svintsitska, O. I. (2014). Estetychnyi diskurs suchasnykh mas-mediinykh tekstiv [Aesthetic discourse of modern mass media texts]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*. T. 56, 52–56.
- Fyllyps, L. (2004). *Diskurs-analiz. Teoryia y metod* [Discourse analysis. Theory and method]. Kh.: Humanytarnij Tsentr.
- Nord, C. (2011). *Funktionsgerechtigkeit und Loyalität: Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens*. Frank & Timme GmbH.

Список джерел ілюстративного матеріалу

- URL:<https://germany.mfa.gov.ua/de/news/kerivnik-ofisu-prezidenta-ukrayini-andrij-yermak-dav-eksklyuzivne-intervyu-nimeckij-media-grupi-funke-mediengruppe>.
- URL:<https://www.bild.de/politik/ausland/news-ausland/ukraine-aussenminister-bei-bild-ich-hoffe-gerhard-schroeder-kann-sich-zusammenre-71016520.bild.html>.
- URL:<https://www.dw.com/de/corona-impfstoff-laut-biontech-und-pfizer-zu-90-prozent-wirksam-a-55543405>.
- URL:<https://www.dw.com/de/corona-keine-maske-150-euro-strafe/a-55186181>.
- URL:<https://www.dw.com/de/medien-trump-nennt-fauci-eine-katastrophe/a-55329466>.

URL:<https://www.dw.com/de/meinung-donald-trump-ist-corona-positiv-die-wirklichkeit-schl%C3%A4gt-zur%C3%BCck/a-55129486>.

URL:<https://www.dw.com/de/meinung-politischer-zynismus-in-polen-in-corona-zeiten/a-55418774>.

URL:<https://www.dw.com/de/pandemie-und-parlamente-h%C3%B6hlt-corona-die-demokratie-aus/a-55333358>.

УДК 811.111.659 (3)

**COMPLEX SENTENCES IN TEXTS OF INFORMED CONSENT FOR
DENTAL TREATMENT: STRUCTURAL, SEMANTIC,
COMMUNICATIVE AND DISCOURSE ASPECTS**
**СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ В ТЕКСТАХ ПОІНФОРМОВАНОЇ
ЗГОДИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНО-
ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТИ**

Вікторія КОСТЕНКО, Олена БЄЛЯЄВА, Ірина СОЛОГОР

Українська медична стоматологічна академія

victoriakost20@gmail.com, elenablanch69@gmail.com,

plantagoalpina@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-9077-2191, ORCID ID0000-0001-9060-4753,

ORCID ID 0000-0001-9899-6552

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2021.831-832.135-147>

This article presents investigation of the structural and semantic characteristics of complex sentences and their contribution to implementing communicative strategies in the texts of informed consent for dental treatment. Informed consent is a bilateral document that provides a sufficient amount of specific information about the character of dental intervention, records the communication between doctor and patient in order to enable patients to make voluntary decisions concerning the exposure to potentially dangerous procedures. Complex sentences have been found out as one of the most common types of sentences in the texts studied. Although there is a wide range of complex sentences of different formal and semantic-syntactic types in the informed consent, some types are more prevalent than others. The two most common types of subordinate clauses have been identified: noun clauses as a direct object and adverbial clauses of condition. Complex sentences with objective clauses often contain cognitive or volitional verbs in the independent clause and are characterized by semantic and structural incompleteness, while the subordinate clause is a semantic center, which reveals, explains or complements the scope of the main clause. This type of complex sentences serves as one of the means to implement the communicative tactics guiding and controlling the patient's perception of medical information.

Conditional sentences specifying the circumstances and in particular those demonstrating the cause-effect relationship in the form of implicitation reasoning formulae are applied to implement the information communicative strategy. The considerable number of explanatory constructions (concretization, description, addition, clarification) serves to facilitate clearer understanding of the special information, thus implementing the information communicative strategy. The complex sentences are to increase the density of information and to focus on the addressee's attention to the most relevant segments of the sentence and text. The predominance of complex sentences demonstrates the interaction of two tendencies: to compress the ramified logical relationship between phenomena, processes, situations within a sentence on the one hand, and to provide additional and sometimes redundant information in order to reduce the chance that a message will be misinterpreted, on the other hand. These tendencies incorporated on the syntax level by complex sentences are